

ליגון הלא אנכי כל ישעי וכל חפצי היה שיהיה לך תמיד נחת רוח ממנו לא שיהיה סופו לתוגה וצער.

בך הקב"ה נתן אלינו שבתות שהמה מתנה טובה מבית גנזיו יתברך למען ינוח כל אחד מעצבו ומרגזו, מעבודתו ומעמלו, כמאמר שבתות למנוחה לא שהשבת יהיה סבה לאנחה, כי כאשר יכלו את היום הנכבד הזה בהבלים בדברים בטלים ובהוללות הלא יהיה אחריתם כיום מר. וזהו שבת שבתון ר"ל שתהיה ההתחלה מנוחה וסופה לעוה"ב ג"כ מנוחה, לא שתהיה מנוחה שתסכר אח"כ עונש מר ח"ו:

שחים והוא הלך בעבור איזה ענין והתלמידים כאשר היתה להם הרוחה הכו איש את רעהו ועשו מעשים רעים במכות ופצעים עד שפך דם עליהם, עד שנתהפכה מנוחתם לפני המלמד ליגיעה גדולה וכבדה:

עוד נראה לומר בבאור שבת שבתון על דרך אחד הביא לבנו מורה השעות זייגר נחמד ונתן לו במתנה **כבואנ... מן** הדרך למען יהיה לבנו נחת רוח ממנו, והנער התחיל משחק עמו בכל פעם וקלקל אותו ונשחתו אופניו וגלגליו עד כי נהפך אל הנער הזה הנחת ליגון וצער גדול, וטענת אביו היה כלום **עשיתי לך** זאת

שפת היריעה - ר' אליהו מלמד פראג 1853

ולא אמנע טוב מהציג פה מה ששמעתי בשם רבינו הקדוש הגאון רבינו אליהו מוילנא ז"ע כי הכתוב התחיל לומר "אלה מועדי ה'" שההוראה כי רצונו לכתוב המועדות ומה זה שכתב פה "ששת ימים תעשה מלאכה" מה ענין שבת לפה? ואמר הגאון ז"ל כי גם מאמר "ששת ימים תעשה מלאכה" מדבר רק מן המועדות, כי המועדים בכלל המה ששה ימים; בחג הפסח ב' ימים-הראשון מקרא קודש כו' ביום השביעי מקרא קודש, שבועות יום אחד, סוכות ב' ימים-ביום הראשון מקרא קודש כיום השמיני מקרא קודש, ראש השנה יום אחד-בחדש השביעי באחד לחודש, א"כ המה ששה ימים ויש עוד יום אחד יום הכפורים אבל אין דינו כאלו ששת הימים כי בכל אלה מותר לעשות מלאכת אוכל נפש לבשל ולאפות ויוה"כ דינו כשבת שגם זה אסור. והו שאמר "ששת ימים" אשר בהמועדים "תעשה מלאכה" וביום השביעי-זה יוה"כ שבת שבתון כו'. ועם דברי רז"ל נתבאר לי מאמר "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא כו' כי כל הנפש אשר לא תעונה כו' ונכרתה מעמיה" אשר לכאורה אין זה טעם על מאמרו וכל מלאכה לא תעשו מזה ענין תענית למלאכה אבל עתה יתכן מאד. כי ברבר הזה נגלה ונבדל יוה"כ מכל המועדים, כי בכולם הותרה מלאכת אוכל נפש כי הכתוב לא הוזהיר בהם רק כל מלאכת עבודה לא תעשו אבל מלאכה שאינה עבודה היינו מלאכת אוכל נפש מותר, משא"כ ביוה"כ אמר "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה" לאסור גם מלאכת אוכל נפש, והטעם - כי כל הנפש אשר לא תעונה כו' ונכרתה מעמיה" וא"כ אחר שאתה מחוייב להתענות מה לך למלאכת אוכל נפש:

טעמים לאכילה זו

כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו
התענה תשיעי ועשירי. (ראש השנה ט ב)

אין יום טוב לישראל כמו יום הכפורים. וערב יום הכפורים בשביל שמחה של יום
הכפורים נתקן. ובשביל שמחה של תשובה גם כן שאי אפשר בשעתה, ומר
בריה דרבינא (פסחים סח ב) הוה יתיב כולא שתא בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי
יומא דכפורי, וכולן קבלת התורה, יום הכפורים כמו שאמרו (תענית ל ב) שניחנו בו
לוחות אחרונות, ופורים כמו שאמרו (שבת פח א) הדר קיבלוה בימי אחשורוש. ולכן
הוא נגד יום הכיפורים וכנ"ל.

(יהל אור דף קנר א)

להיח 1234567

שמונה עשרה ימים טובים בשנה, שנים שנים שבעה שבעה, והנה שמונה ימים
מהם שאין גומרין את ההלל וכנגדן ח' ימי חנוכה, ולכך אין צריך שמחה,
כי הימים האלו בכלל שמחה אף בראש השנה, כמ"ש הגאונים וכמ"ש בעזרא (נחמיה
ח) [לכו אכלו משמנים וכו' ואל תעצבו כי תדות ה' וכו'.

בי ביום הכיפורים שאין בו אכילה ושתייה נגדו פורים, ולכן בו הרבה משתה כי
אין לך יום טוב בישראל כיום הכיפורים.

(ליקוטי הגר"א דף קנר א)

כשמכוון לשם שמים, כל אכילתו מצוה

גומל נפשו איש חסד. (משלי יא ז)

כלומר איש שכל מחשבותיו לגמול חסד ולעשות מצות, זה האיש אפילו מה
שגומל לנפשו כלומר שאוכל או שאר דבר שיש בו הנאות הגוף, גם זה
נחשב לו למצוה כי כל כוונותיו הם לשם שמים ולכן כל אכילותיו גם כן מצוה
והיא נחשבת כקרבן לפני ה' וכו' כי במחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרף
למעשה.

(פ"י משלי שם)

אני החכמה

כי חלק ד' עמו יעקב חבל נחלתו. (ל"ב ט)

והשאלה נשאלת, מכיון שעם ישראל הוא חלק ד' ויעקב בחר לו הי"ת לנחלתו, א"כ למה הוריד אותנו לעולם השפל הזה, בעת שישנם עולמות יותר גבוהים ונעלים, עולם הכריאה, ועולם האצילות ועוד. אבל הענין דומה לנער אחד, שעמד בחצר ביהכנ"ס בוילנא, וחפש איזה דבר, כשעיניו זולגות דמעות. היהודים שהלכו להתפלל, השתתפו בצערו של הנער, ושאלוהו מה הוא מחפש, למען לעזור לו למצוא את אבדתו. הנער השיב, כי אבדה לו אגורת נחשת שנתנה לו אמו בדרכו אל המדרג. התחילו הכל מחפשים, ומכיון שלא נמצאה האגורה, קפץ אחד מתחפשים, וישאל להנער להראות לו המקום שאבד שמה את האגורה. הנער השיב לפי תומו, כי אמנם אבד את האגורה כרחוב הזנבים, אלא משום מה הוא מחפש כאן בחצר בית הכנסת? משום שברחוב הזנבים רפש וטיפ אחר הגשם, וחושש הוא לבל יפנה שמה את מנעליו...

כן הדבר בעניננו. אמנם ישנם עולמות יפים יותר מעולמנו, שהשי"ת הי' יכול להושיבנו שם, אולם מכיון שהוריד את התורה לעולם השפל הזה, כי כך הי' רצונו ית' לבלי לתת את התורה למלאכי מרום, אשר אמרו תנה הדרך על השמים, אלא רצונו הי' להורידה לארץ, לפיכך הי' צריך להוריד גם אותנו הנה, למען נהגה בתורתו יומם ולילה, כי היא עיקר הכריאה כולה. ואם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי. טכש כמשל הנער, שעליו הי' לחפש את אבדתו באותו מקום שאבד, ולא להשגיח על הרפש והטיפ ה).

מ ע ש י ל מ ל ד

הגרי"ח מוואלחין זצ"ל הי' מתקשה במאמר של ה.תנא דבי אליהו. שאחת ממדותיו של הקב"ה היא המדה של "שמח בחלקו". וכי מה שייך לומר על הקב"ה שהוא שמח בחלקו. הלא תבל ומלואה לדי' היא.

ושאלה זו הרצה לפני רבו הגאון מוויילנא זצ"ל, ותשובתו היתה, שהקב"ה שמח בחלקו בכל מצביהם, ואפילו אם לפעמים יורדים ממדרגתם הרחנית, שוכן הוא אתם בתוך טומאותם, ולא יטשם ולא יעזבם. שמה הוא בכ"ז בחלקו שבהר לו ישראל לעם. וזהו כוונת הכתוב "כי חלק ד' עמו".
(ה) וכן באר את הכתוב בשיר השירים "על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי וגו'".

"על משכבי בלילות", כלומר בעת שהגוף כבר ישן בקבר, ואינו מעב כלל לנפש בעבודת הבורא. אזי "בקשתי את שאהבה נפשי", הנפש מבקשת לעשות רצון בוראה, ללמוד את התורה ולקיים את המצוות בלי מפריע, אבל "בקשתי ולא מצאתי", אז כבר עבר הזמן הראוי, כי עיקר קיום המצוות ולמוד התורה הוא בזה העולם השפל, אשר משכן הנפש הזכה הוא בחומר הגוף העכור, ומכיון שהנפש נפרדת מן הגוף, מיד היא שבה אל הא"י אשר נתנה, אבל אינה יכולה

אגודת החכמים

מאי רות ו שיצא מסנה דוד שריהו להקביה בשירות והשכחות . לפי המשמ
היתה נקראת רות שנתוסף לה בגירותה תור מצות על זיין מצות שנצטוו בני נח ,
אבל חריו מיבעיא לה לקרותה, וזה אמר שיצא מסנה דוד שרוה להקביה וכו' (מש"ב
הרב ר' יעקב כ"ץ וצ"ל) .

עשיתי משמט וצדק כל תניחני לעושקי . איתא בסנהדרין שדוד לאחר שדן
ברית היה משלם להחייב משלו , ולזה כאשר נתירא מן הצבועים מן ימתיקו סוד
ביניהם ללכת לדין אליו על לא דבר , וכשישלם לתחייב כדרכו יחלוקו . לכן אמר
הנה עשיתי משמט וצדק, אבל כל תניחני לעושקי . (שמעתי בשם הרב הגאון הגדול
ר' מרדכי אשר היה ראש מתיבתא בק"ק ווילנא ואב"ד בכמה קהלות) .

מעם אתה בחה"ס בעה שיחת החג שאל הנרי"א וצוק"ל מנין שקיים איא מצות
סוכה ולא היה מי שישב לו ע"ז , ויען ויאמר במדרש וה' ברך את אברהם בכל זו
סוכה, ויהיו כמתמיהים ויאמר בכ"ל ר"ח בסוכות תשבו נו' כל האורח נו' למען
ירעו נו' .

שאלוהו מדרש פליאה מפני מה חטא אדה"ר שלא ראה אלא שמים, אמר והלא
משנה ספורשת היא: עקביא כו' הסתכל בשלשה ד' כו' דע מאין כו' ולאן כו' ולפני
מי כו' ואדה"ר נברא מיציר בפיו של הקב"ה ולזה לא הסתכל אלא בשמים ודו"ק .
ויקרא אברהם שם נו' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה, פירוש הכתוב כי
מצינו במדרש שנתאוה הקב"ה להיות דירתו בתחתונים אך כשחטא אדה"ר נסתלקה
שכינתו לשמים, וכשחטא קין הגביה עוף על רקיע השני, ובכל דור ודור עד אברהם
נסתלקה עד רקיע השביעי ומאברהם ולמעלה ירד למטה עד כוא משה וחוריו
למטה עוד על הארץ כדכתיב וירד ה' ונו', לכן פראות אברהם במחזה כי בימי משה
יוריד ויתראה למטה אמר ה' יראה, פירש לעתיד, וכשבא משה אמר אשר יאמר היוכ
בהר ה' יראה עתה (הנרי"א וצוק"ל) .

וישמע ראיבן ויצילתו מידם, ע"ד ראתא בתענית באילפא וריי דחיקו להו
שעתא וכו' אהו חרי מלאכי כו' ריי שמע אילפא לא שמע אמר מדאנא שמיעו
ואילפא לא שמע שים לדירי קייטא לי שעתא, וערין נוכל לפרש גם הכא שראובן
שמע הביק של ונראה מה יהיו חלומותיו ולכן ויצילתו מידם ודו"ק. (שמעתי בשם
גאון אחד) .

ויאמר ה' אל משה כן בנות צלפתר דוברות נתון תתן וכו' וקשה להבין פירוש
הקרא ולכן פירשיי כאן: כן באסת. ושמעתי בשם הרב הגי' דוואלאין כי יש לפרש
כן כמו כבה כבכל מקום, דאמרינן בנפרא דצריך הדיין לסדר לו מענות המוענים,
ככה לסדר הקב"ה גם כאן מענותיהם כאשר הקריב משה לפניו מענותיהם ואמר

קי פירושי שיר השירים. א ד. פי"א הגר"א

ד מְשַׁכְנֵי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה הֵבִיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה
בְּךָ נִזְכְּרָה דְדִיךָ מִיַּיִן מִיִּשְׂרָאֵל אֶהְבֹּדְךָ:

פירוש הגר"א

(ד) [פירוש א'] משכני אחריך נרוצה כו'. פי' משכני, הוא מה שהלכו במדבר בארץ לא זרועה כמ"ש לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. אחריך נרוצה, הוא העת אשר הלכו בירדן כמ"ש וימהר העם ויעבורו. הביאני המלך חדריו, הוא מועד ביאתך לא"י. ואמר חדריו, שהן חדרי תורה כי עיקר התורה הוא בא"י כמ"ש מלכה ושריה בגוים אין תורה. נגילה ונשמחה כך הוא בנין בהמ"ק ראשון שהשכינה היתה שרויה בישראל. נזכירה דודיך מיין, הוא בית שני אף שלא תורה שכינה מ"מ נזכירה וכו'. מישרים אהבוך, הוא לעתיד לבוא ב"ב שיטו שכם אחד לעבדך [והיו הרכסים למישור].

ד"א, הוא הכל על לעתיד לבא. משכני אחריך נרוצה, פי' כי לע"ל יאמרו [האומות] בית יעקב לכו ונלכה. וזהו שאמרה כנ"י להקב"ה משכני אתה אותי אליך, אחריך נרוצה, כולם גם האומות. הביאני המלך, פי' כמו שאתה הביאני המלך חדריו ביציאת מצרים כן תעשה גם עתה ותביא אותי לא"י ותגלה לי רזי תורה. נגילה ונשמחה כך [אותן הדרים בירושלים ורואין תמיד את השכינה, יהי' שמחתן כך]. ואותן הדרים בשאר עיירות נזכירה דודיך מיין. מישרים אהבוך, שגם האומות יהיו אוהבים אותך.

וד' פסוקים אלו הם נגד ד' זמנים שהיו לישראל. הראשון נגד יציאת מצרים שבאותו הלילה שרו בני"י שירה כמ"ש השיר יהיה לכם כליל התקדש חג. ופסוק ב' נגד מתן תורה כנ"ל. ופסוק ג' הוא נגד בנין המשכן שהקריבו ע' פרים נגד האומות. ופסוק ד' הוא נגד ביאת הארץ שאז נשלם הכל.

וגם הם נגד ד' רגלים. הא' נגד פסח שאמרו שירה. והב' נגד שבועות שהוא מתן תורה. והג' הוא נגד סוכות שהוא זכר להיקף ענני כבוד שהיה תלוי בבנין המשכן. ודוה מתורץ מה שהקשו למה אנחנו עושים סוכות בתשרי, כיון שהוא נגד היקף ענני כבוד היה ראוי לעשות בניסן, כי בניסן היה תחילת היקף עננים? אבל נראה לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים, ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן. ומשה ירד ביוה"כ. וכמחרת

פירושי שיר השירים. א. ד. פי"א הגר"א קיא

פירוש הגר"א

יו"כ, ויקהל משה, וציוה על מלאכת המשכן. זה היה בי"א תשרי. וכתוב והם הביאו כו' בבוקר בבוקר, עוד ב' ימים, הרי י"ג בתשרי. וכי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב במנין ומשקל. ובט"ו התחילו לעשות, ואז חזרו ענגי כבוד, ולכך אנו עושין סוכות בט"ו בתשרי. וד' משכני אחרין הוא נגד שמיני עצרת, שהוא לישראל לכדו. והם נגד הד' חושים, שיר השירים הוא נגד [דבור], ישקני הוא נגד [שמיעה], לריח הוא נגד ריח, משכני אחרין הוא ראייה:

איפה שלמה

לכתך אחרי במדבר כו'. ירמיו' (ב' ב') זכרתי לך חסד נעורין אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. ואמרו במכילתא שמות (ט"ו כ"ב), להודיע שבחן של ישראל, שכיון שא"ל משה קומו סעו, לא אמרו היאך אנו יוצאין במדבר ואין לנו מחיה בדרך, אלא האמינו והלכנו אחר משה, ועליהם מפורש בקבלה, הלוך וקראת באזני ירושלם כו' זכרתי לך כו'. ע"כ. ולכאורה צ"ב בדברי רבינו כאן, הרי הכתוב אומר משכני, פי' פעולת השי"ת שמשך את ישראל ללכת במדבר, ורבינו מפרש שמדובר בפעולתן של ישראל שהלכו במדבר, בארץ לא זרועה. גם רש"י פי' כדברי רבינו. אמנם הלא כתיב (שמות י"ג כ"א), ודי הולך לפניו יומם בעמוד ענן כו' ולילה בעמוד אש כו'. ועי' בתרגום שה"ש כאן, למשכני, כד נפקו עמא דבית ישראל ממצרים, הות מדברא (היתה מנהיגה) שכינת מרי עלמא קדמיהון (לפניהם) בעמודא דעננא ביממא ובעמודא דאשתא בלילה כו'. ולפי זה י"ל דבודאי משך אותן השי"ת ע"י עמודי אש וענן, ומ"מ שכת הוא לישראל שנמשכו אחריו יתב' למדבר ארץ ציה וצלמות וגם צדה לא עשו להם כו', כמו שפי' רש"י. [ועי' בזוהר ח"ב (ס').] שלאחר שזכו ישראל לראות גילוי שכינה בקריעת י"ס, לא רצו לנסוע מהים מרוב השתוקקותם להסתכל בזיו כבודו יתב'. מה עשה הקב"ה, הסתים כבודו למדבר. ולא נסעו ישראל משם עד שהראה להם משה זיו כבודו יתב' במדבר, אז מרוב השתוקקות לראות בזיו השכינה הסיעם משה למדבר. ע"ש. גם זה ענין משכני].

אחרין נרוצה, הוא העת אשר הלכו בירדן כמ"ש וימתר העם ויעבורו. יהושע (ד' י') והכהנים נושאי הארון עומדים בתוך הירדן כו' וימהרו העם ויעבורו. טעם המהירות פי' בעל המצודות ז"ל, וימהרו, בעבור כבוד הארון שעמד עד עברם. והרד"ק ז"ל חולק וכתב, וימהרו, הקמת האבנים והעברותם, ואחר כן עברו (משמע דס"ל דעצם עברם את הירדן לא היתה במהירות). והרלב"ג ז"ל כתב שמהרו לעבור כדי שיתבאר להם מדרגת יהושע במופת עמידת מי הירדן, אם

פרשת אמור

ענין סוכות. בסוכות תשבו שבעת ימים וכו'. למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים וכו'. מקשים רז"ל מדוע אגחנו עושים סוכות בתשרי וכיון שהוא נגד היקף ענני כבוד היה ראוי לעשותו בניסן כי בניסן היה תחילת היקף ענני כבוד, לפי שבניסן יצאו אבותינו ממצרים ?

אומנם י"ל לפי כשעשו את העגל נסתלקו ענני הכבוד, לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן, ביום הכפורים. ה' אמר למשה סלחתי כדברך, ואז משה ירד בו ביום הכפורים ובמחרת יוה"כ ויקהל משה וציוה על מלאכת המשכן, וזה היה בי"א בתשרי, וכתוב והעם הביאו עד נדבה בבקר בבקר ואיתא במדרש ר' יהודה ור' נחמיה אומרים שני ימים היו מביאים נדבות שנאמר בבקר בבקר הרי י"ג בתשרי, וביום י"ד הכריזו שלא יביאו עוד וביום ט"ו התחילו לבנות המשכן וחזרה השכינה וענני הכבוד על עם ישראל, וע"ז צ"ח לנו ה' לעשות את החג הסוכות בט"ו בתשרי — היינו לחודש השביעי על שם שזכינו לישוב תחת כנפי השכינה.

סוכות זכר לענני הכבוד, מ"ט הקב"ה ציוה סוכות זכר לענני כבוד, קושיא למה לא עשה זכר למן, או לבאר, הלא שלושה מתנות נתן הקב"ה לישראל, ענני כבוד, מן, ובאר המים, למה אין זכר למן ובאר אך ורק לענני כבוד? וי"ל כי מן, ובאר מים, כי הקב"ה חייב לזונם, משא"כ ענני כבוד שבעה יתרים הם. דליתא בכל עוברי דרך, ולזה נצטוינו לעשותו רק זכר לענני כבוד. הגר"א.

מ"ש במסכת סוטה אין מזווגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו, ופריך והא אמר ר"י אמר רב מ' יום קודם יצירת הולד ב"ק מכרות ואומרת בת פלוני לפלוני, ומשני לה קשיה כאן בזיווג א' וכאן בזיווג ב', דבזיווג א' מכריוזין ובזיווג ב' לפי מעשיו, שגם אם נשא שתי נשים בזו אחר זו השניה נקראת זיווג ב', ולא דוקא שמתה דהא אין מכריוזין לכל אחד אלא בת אחת, וא"כ אם נשא אשה אחרת היא זיווג ב' והיא לפי מעשיו וא"כ יעקב אבינו ע"ה נשא את לאה בראשונה ורחל בשניה, ולפי זה צ"ל דרחל לפי מעשיו, ומצינו שארז"ל מפני מה היו אמותינו עקרות לפי שהקב"ה מתאוה לתפילתן ש"צ, וא"כ בלא זה היה יעקב אומר שרחל היא זיוג א' ולא הטעתו, לכן היה שונא אותה, אבל עתה שראת שהיא ילדה ורחל עקרה, צ"ל שרחל צדקת יותר מהקב"ה מתאוה לתפילתה, וא"כ בזאת יהיה נאות ליעקב שתהיה זיווג ב' לפי מעשיו, ובוה מרגיש שהוא גם כן צדיק ואמרה לאה כי עתה יאהבני אישי, ר"ל עתה שרחל עקרה ניחה ליה ליעקב יותר שרחל תיקרא זיווג ב' דמוכיח צדקת היא וגם הוא צדיק, ולא שהיכריוז לו מן השמים לזיווג א' וע"כ יאהבני אישי ולא תאמר שבטעות נשא אותי ולא היה זיווג א' ורחל זיווג ב' לפי מעשיו. המלקט.

כשמברכים את החתן וכלה שזווגם יעלה יפה, אח הברכה הזאת על פי מה שאמרו חכמינו במסכת (סוטה י"ו א') איש ואשה זכו שכינה ביניהם, שהרי חלק הקב"ה את שמו ושיכנו ביניהם, יו"ד באיש וה' באשה (רש"י) לא זכו אש אוכלתן כי הקב"ה מסלק שמו מביניהם ונמצאו אש ואש (רש"י) ועוד שמו של הקב"ה נכתב בארבע אותיות; ר"ל הו"ה אבל ונקרא לזה אדני, שני השמות ביחד הקרי והכתיב עולים במספר תשעים ואחד, ואם נצרף לזה גם מספר של ארבע אותיות הוי"ה, הרי עולה ביחד תשעים

בניסין הצדיק ונטה למח אמרו מה"ש אתה אמרת כל המקיים נפש אתה כו' תנא
 הוסיפו על שנתיו כ"ב שנים, ויש לדעת למה הוסיפו דוקא מספר כ"ב וראיתי בס'
 בית יצחק ¹²³⁴⁵⁶⁷ שהביא בשם הגר"א ו"ל, דאיתא בסופה ד' ב' אם יש לה זכות תולה פו',
 וכמה זכות ר"לח פליגי שם רבנן וקי"ל בחכמים שתולה ג' חדשים, ובכ"כ ד"מ
 הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו מתברך כ"א וענין ברכה המיוזר
 כאן כתוב בס' שהוא הזכות שע"ו תולה הגו"ד יסתעבב שלא יענש סהרה, א"כ
 בעד י"א ברכות (ר"ל זכות) עולה במספר ל"ג חדשים וא"כ בעד ח' נפשות עולה
 במספר ^{רס"ד} חדשים והוא במספר כ"ב שנים, וע"כ הוסיפו לו מספר הזה כפי
 זכיותיו.

שמעתי בשם הגאון החסיד ר' אברהם זצ"ל שאמר לפני אחיו הגאון הגר"א
 זצ"ל על המסוק, "ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי", (האנינו ל"ט) ולכאורה
 אין לו שייכות לענין שלפניו וגם מה דייקי' מלת עתה, ואמר בזה דהנה נודע שיש
 תתקנ"ה רקיעים וכתת"ק רקיעים, נמצאים שם גם מלאכים ובג"ה רקיעים העליונים
 שם אין רשות לשום מלאך ואין עוד מלכדו יתברך יסימנך ה"ן לה' אלהיך השמים.
 והנה סכום פסיקי ספר דברים גם המה תתקנ"ה, ומתחלת המספר עד פסוק ראו עתה
 הנ"ל הוא במספר תת"ק, ומרע"ה בכל פסוק מס' דברים בקע רקיע אחד עד ביאי
 לפ' ראו עתה שאו מתחילין הנ"ה האחרונים מן התתקנ"ה ואו השנייה גם כנ"ה
 רקיעים האחרונים שאין עוד מלכדו, וע"ז אמר ראו עתה פו' ואין אלהים עמדי,
 וקלס' מאד אחיו הגר"א ו"ל.

שמעתי בשם רבינו הגדול הגר"א זצ"ל על מ"ש פפ' פנחס במרי החג ביום
 א' של סיכות כתיב ושעיר עזים אחד (חמאת ופן כתיב בב' של סכות ובשלישי כ'
 ושעיר חמאת אחד וכרביעי כ' ושעיר עזים וגו' ובשאר ימים כ' ושעיר חמאת וגו'
 הלא דבר הוא? ואמר הגר"א ו"ל משום שבגמ' סוכה איתא שפרי החג היא כנגד
 שבעים אומות וכוונת"ק איתא שעיקר השבעים אומות הוא ישמעאל, ועשו ושאר
 אומות יונקים מהם וגם איתא כוונת"ק יבספרי המקובלים דשעיר עזים נקרא ישמעאל
 ושעיר נקרא עשו. וכן הוא בסליחיה ל"ו בתמו הצפיד והשעיר. ולפי ההקדכות
 הנ"ל מה מאד מכיין לשון הפסיקים כשום דצריכין להקריב חמשה ³⁵ ושלישים פרים
 בעד ישמעאל וחמשה ³⁵ ושלישים פרים בעד עשו וא"כ ביום ראשון שהקריבו שלשה
 עשר פרים הקריבו מתחלה בשביל ישמעאל (שהוא בן אברהם ועשו הוא בן יצחק)
 לכן נזכר שם ושעיר עזים שהוא ישמעאל כנ"ל, ואח"כ ביום השני הקריבו שנים
 עשר פרים ג"כ בשביל ישמעאל נזכר ושעיר עזים ומשום זה לא נכתב ושעיר ביום

השלישי משים שביום השלישי הקריבו אחד עשר פרים ואם יקריבו ביום זה בשביל ישמעאל יהיו הפרים במספר ששה ושלושים של ישמעאל יתר על מחצה, לפיכך דלגו יום זה והקריבו בשביל עשו, לפיכך נזכר ביום זה "ושעיר", ואח"כ ביום הרביעי שהקריבו פרים עשרה הקריבו ביום זה בשביל ישמעאל להשלים המספר למחצה לחמשה ושלושים פרים, לפיכך בשאר הימים הקריבו כולם בשביל עשו את החמשה ושלושים הנשארים ולכן בשאר הימים נזכר ושעיר חטאת שבו כנגד עשו. כן שמעתי בשם רבינו הגדול ז"ל ורמח"ד

אוצר החכמה

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

לקוטים לא

מה אמר והקשה ובי חרון גברא הוא אלא אמר רב הונא (ע"י) כך היחה
 (כוונתו) חשעה גרין כעשרה מאטרסין • ודו"ק :

(שם ס"א כ') ר' אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר
 ובכל מאדך • ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר
 בכל נפשך אם יש לך אדם שנופו חביב עליו שממונו לכך נאמר
 בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מנופו • לכך
 נאמר בכל מאדך • ר' עקיבא אומר בכל נפשך אפילו נוטל את
 נפשך • ע"י מהרש"א שכח כי ר"ע לשרופי דברי ר' אליעזר קאחי •
 והוא דחוק • ולגד זה הדברים רחוקים מלד עצמם • וכי יש בעולם מי
 שמתנו חביב עליו מנופו • הלא כל אשר לאיש יחן בעד נפשו • כי לא
 צמתו יקח הכל • אבל הגאון ז"ל אמר כי ס"י הדברים כך הוא • אם
 יש לך אדם שממונו חביב עליו מנופו • היינו כי יתעורר לעשות משה
 בנופו יותר ממה שיעשה בממונו • כי פרחות הנוף הוא מוחר • ולא
 להוציא ממון • עליו הזהיר שיעשה בממון • והזהיר אותו בכל מאדך •
 ולא חייבי ר' אליעזר כלל במהירות נפש • רק בפרחת הנוף והוצאת ממון •
 אבל אין מהצורך למסור עצמו בעבור המצות • ור' עקיבא עליג • ואמר
 בכל נפשך אפילו טפל את נפשך • כי האדם מחויב למסור עצמו על
 מצות ה' ית' • ומעתה אחי שפיר מה שאמרו לו תלמידיו עד כאן •
 אשר לכאורה קשה על התלמידים שאמרו לו דברים כאלה • שלא ימסור
 עצמו על קידוש השם • והשתחא ניחה כי הם סברו כר' אליעזר דאין צריך
 למסור עצמו למיתה • רק לסבול פרחות היסורים • לכן החפלאו וסאלו
 אותו עד כאן • הלא עכשיו תו לא צריך • ע"ז השיב להם כל ימי היימי
 מצטער על פסוק זה • ע"י כי הוא צעמו סובר אפילו נוטל את נפשך •
 ועכשיו שבה לידי לא אקיימו • ומה שהוצא במקום אחר מר' אליעזר
 שצריך אדם למסור עצמו למיתה פעמים מוסר • וחסר תיבת וכו' • והוא
 מורה על ר' עקיבא • ולא כן דעת ר' אליעזר :

במשנה (סוכה כ"ח ב') היו נשמים כו' משלו משל לעבד שבא
 לשווג. כוס לרבו ושפך לו קיתון של מים
 על פניו • ענין משל זה אמר רבינו הנאון ז"ל עס' מה שנודע כי
 ר"ה ויום הכפורים המה ימי דין ואחריהם ימי החג במלות לקיחת הלולב
 וישיבת הסוכה והימים האלה המה ימי רחמים להמתיק הדינים הג"ל •
 ע"י המלות המקיפוז אותנו ואשר אנחנו ממלאים ידינו ברכה בימים
 ההם • אמנם ברדת גשמים המכריחים לבטל מלות הסוכה הנה זה עד
 משחק גאמן כי הוא ית' אינו חפץ ח"ו לפשר הדין כי אם שישאלו
 בהוקפס וגבורתם כאשר היו • ועדע כי המזיגה היא עירוב מים ביין •
 זה ענין המשל לעבד. שבה למזוג כוס לרבו • היינו לבטל חריפותו :

והאון שפך המים האלה
 וכו' וצ"ח
 וכו' וצ"ח

שרמי דרוש ב' לשבת שובה יוסף (נצח) כו 53

ימסוגל להשיג את נדלו והדר כבודו ומרצונו ילזכות את ישראל, מסר לנאמן ביתו מכתב עוז חביון, ממאמר של הקב"ה הטמיר ונעלם. משרפים ואופנים, הגיע המאמר למשה, ועל ידו הרשה לנו להשתמש בשרביטו, ומכפו נתן לכף משה את מטה האלהים, ומפיו מסר לפי משה את סוד הבריאה וצדקת הנהגתו עם בנ"א, למען נוכל להביט תמונת ה' במראת תורתו בזעיר אנפין, ובה יסתמל ילמבין רזי עולם וגם הא"ב והאותיות מנצפ"ך צופים אמרו, כי יש גם בהן תעלומות חכמה ואין חקר לחוג הקפת התורה הארוכה מארץ מדה, ואין גבול ותכלית להשקפתה, וכאשר שאלו להגרא ז"ל, מנין לחז"ל ילהכשיר סכה של שתי מחיצות כהלכתן ושלישית אפילו טפה, ענה כי צריך לדעת את הא"ב, — שלש אותיות בחבת סכה, ומצוה מן המובחר לעשותה כסמך, בעלת ד' מחיצות, ואם אין לו דפנות מותר לעשותה ככף, בעלת שלש מחיצות שלמות, ואם אין לו גם זה, דיה לעשותה כהא, שתי מחיצות ולחי אחד אפילו טפה. ומי לנו גדול מבעל „אור זרוע" הריב"ם ז"ל, שהקדיש דפים שלמים בראש ספרו לדרש את הא"ב, ובימי ריב"ל דרשו תינוקות את הא"ב בביהמ"ד שהפליא את האמוראים (שבת קד), ובימינו ילומדים הילדים א"ב אחרים לגמרי, אותיות מתות בלי רוח חיים ותנועה, תחת אשר הא"ב העברי חי ומתנועע ופורח באויר, והיודי"ם של שרי ו, לא ירבה מרעישות עולמות, והלומד מחברו אות אחת, חייב לנהג בו כבוד.

ובדרך צחות אמרתי, לא לתנם ככדו בית הקיסר את ר' אבוהו (כתובות יז), כי למד עם היונים את הא"ב שלהם, וכאשר

נשאל איפה מרומו כי בן שבעה חי ובן ח' מת, ענה -- זיטא, אפטא, איטא, אוכטון, כלומר, בן ז' יחיה, בן ח' ימות (ב"ר סד), ובעל מוסף הערוך מוכיח שהיונים לקחו את מספר האותיות מן העברים, וחכם זה הרים כבוד ישראל בעמים בחכמתו והחכמים נתנו בו עיניהם למנותו לראש מתיבתא, אולם בראותו רבי אבא מעכו מסובך בחובות ונצרך לממון, מאן לקבל את המשרה הכבודה הזאת (סוטה מ'), ומי יתן והיה לב בנינו ללמד ממנו דרך החיים, איש המופת בחורה ובחכמה ופיליסוף מעמיק, הוגה דעות נעלות ודורש נפלא ולא לחקות כקוף את התעלולים המושלים בנו, שדופי קדים מחכמה וממדע ומתגאים כסוסי ערב. ומרגלא בפי לבאר ע"ד זה מאמרם

ז"ל: רב גמדא יהב ארבעה זוזא לספונאי לאתויי בהן מדעם, לא אשכחו, אייתי לי' בהון קופא, אשתמט עייל לחרתא, חפרו בתרי' אשכחוהו דרביע על מרגליה אייתינון לי' כלהון (נדריים נ'). ז"א, רב גמדא שוחח עם הספנים, המשוטטים בעולם בתהומות רבה, חסידים ואנשי מעשה, המה ראו מעשה ה' ונפלאותיו במצולה ויתן להם עצה לנצח את השונא היותר גדול, היושב בחדר הלב, מלך זקן וכסילי ולזוז אותו בד' דברים ממקומו ולהכריעהו במלחמתם, ע"ד אמרם ז"ל: בן עזאי אומר: כל הנותן ד' דברים נגד עיניו שוב אינו חוטא, מנין בא, ולאן הוא הולך ומה עתיד להיות, ומי הוא ז'ינו (מס' כלה), אבל לא מצאו ידיהם תושיה, כי הביאו לו בזה גופה „קוף", — לחקות אחרי בעלי תאוה יאוספי הון המהבילים, ואויל משריש השוכח את מטרתו עלי אדמות, כי היצר שכרתו מלא מסך

הגר"א: סוכה להכניע יצרא דלה"ר, ולכן סוכות כנגד הגלות האחרונה.

ה. ובענין מצות סוכה שמעתי בשם הגר"א ז"ל מווילנא (ולא ידעתי אם מפי אדמו"ר או מאחר) שהוא להכניע יצרא דלשון הרע, להיות כי בשם סוכה נמצאו בו ארבעה תיבות מארבעה מוצאות, סמ"ך מזסשר"ץ שהוא מהשינים, וא"ו מבומ"ף שהוא מהשפתים, כ"ף מגיכ"ק שהוא מהח"ך, ה"א מאהח"ע שהוא מהגרון, וממוצא דטלנ"ת שהוא מהלשון אין בו, וזהו מפני שהד' מוצאות אילו מסבבים את הלשון ושומרים אותו לבל יפרוץ בלה"ר. וזהו שאמר הכתוב: "תִּצְפְּנֶם בְּסוּכֹה מְרִיב לְשׁוֹנוֹת" [תהלים לא, כא], והדברים ראויין למי שאמרן, ולזאת חג הסוכות הוא כנגד גאולה אחרונה¹¹ מפני שאז יתוקן עון לה"ר¹² כמבואר בדברי חכמי האמת¹³.

ע"פ יגאלו בהכנעת הנחש ע"י יסוד העפר.

ו. והנה בהגיע עת וזמן של כל אומה ואומה להתפרע ממנה, וע"ד שאמר הכתוב: "בסאסאה בשלחה תריבנה" [ישעיה כז, ח], הנה לא כמשפט המלכים המנצחים זה את זה עפ"י דרכי מערכת המזלות, כי ממשפטם הוא להיות המנצח מתגבר על המנוצח בכוחות הפכיים, מאשר היה במדומי קרן הצלחת המנוצח, לבעבור כי כן הוא מדרכי הטבע, כי התגברות הכוחות אלה על אלה יהיה מפאת הפכיותם, כמים המכבים אש ודומיהן, לא כן המשפט האלהי הבא בהשגחה, אפס כי באותן הכוחות אשר בהמה שמן חלקו ורמה קרנו, הן המה עצמם יתהפכו לרע לו ולהיות סיבה למפלתו, כאשר הארכנו בזה בדרוש לפ' זכור [דרשות בית דוד דרוש ט אות יא-טו], שים עיניך על כל האמור שמה. ולזאת פרעה אשר כל כוחו היה ע"י יסוד המים, כאשר כינה אותו הכתוב: "התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו והיה אומר לי יאור ואני עשיתני"¹⁴ [יחזקאל כט, ג], לכך נידון במים, והמלכות הרביעית המתוארת "בנחש אשר עפר לחמו" [ישעיה סה, כה], יהא נידון ע"י יסוד העפר, אשר יהיה ע"י בקיעת ההר, וזה טעם נכון ומתקבל.

האחרון הוא בעון לשון הרע ושנאת חנם שהוא הפך התורה; ועי"ש בפירוש אור תורה לרי"א חבר [אות כז]; ובשמירת הלשון לח"ח [חלק ב, ז]. 9 הובא בשם רבנו בדברי אליהו תהלים [לא, כא]. 10 ראה בהערה לעיל דרוש ו אות טו מספר אבן שלמה. 11 ראה דברים רבה [ו, יד]: "אמר הקדוש ברוך הוא, בעולם הזה ע"י שהיו ביניכם בעלי לשון הרע סלקתי את שכינתי מביניכם, שנא' רומה על השמים אלהים [תהלים נז, ו], אבל לע"ל שאני עוקר יצר הרע מביניכם, שנא' והסירותי את לב האבן מבשרכם [יחזקאל לו, כו], אני מחזיר שכינתי ביניכם"; ובאבן שלמה [יא, ח מאדרת אליהו דברים א, א] כתב: "חמשה מיני ערב רב יש בישראל, א, בעלי מחלוקת ולשון הרע... ובעלי מחלוקת הם גרועים מכולם, והם נקראים עמלקים, ואין בן דוד בא עד שיכלו מן העולם". 12 ראה זמן שמחתנו לר"ד כהן [מאמר ח]. 13 לשון הפס': "התנים הגדול הרבץ בתוך יאוריו אשר אמר לי יארי ואני עשיתני".

די וע"כ מיד צא נתן הגביא אחר דבור
 חטאתי ויאמר כי עוונתי מכופר. וזאת
 מצואר. בתהלים ל"ב בפסוק חטאתי
 אודיעך. פי' אמרתי חטאתי. ועמי לא
 כסיתי. גם עויתי חפצתי לומר. אמרתי
 אודה עלי פשעי לך' וגם לומר פשעתי.
 ואתה נשאת עון חטאתי. וד' סלח לי מיד
 אחר דיבור חטאתי. ודו"ק היטב ודפת"ח
 וש"י מד"ג:

(תהלים ל"ח) **יבן יין** ויחפרו יחדו שמתי
 רעתי. ירונו וישמחו
 חפלי לרקי. קשה למה לא אמר ג"כ חפלי
 טובתי. ג"ל כי אזהביו רלו אך שיהי' עומד
 בלדקו לא יאונה אליו כל רע כי אפי' שגאוי
 דוד ידעו שהוא לדיק וד' לנגדו המוד. אך
 רלו כי יבשל באיסור ועי"ז יענשיו הקב"ה
 כי סביביו נשערה מאד. והבן:

בסנהדרין הפוער לפעור חייב מיסס
 הקשה הרד"ק **סין**
 ז"ל מגור. הא כוונתו לבזותו אמאי חייב
 תירץ כי נחזי חנן אס רואה אדם מסיכס
 עפר על הארץ האס יבו זאת העפר. כי
 העפר בעלמו הוא מצווה. וכאן אס הוא
 הולך לבזותו עושה מהעכו"ס לדבר חשיבות
 כי לריכין לבוא לבזותו מגלה דעת כי יש לו
 חשיבות ע"כ חייב מיתה ודו"ק:

עוד בשם הגאון מווילנא ז"ל. על הא
 דא' תורה מגני ומללי בין בעידנא
 דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה
 מנה בעידנא דעסיק בה מגני ומללי בעידנא
 דלא עסיק בה לא מללי. והקשה ע"ז וכי
 אפשר להיות תורה עידנא דלא עסיק בה
 והא כתיב והגית בו יומם ולילה. תי'
 נחזי חנן אס יאכל ארס מנה בסוכה או
 אס יאכל בפסח בסוכה האס יש לו שכר
 על זה כי אינו מלווה או. אבל אס ילמוד
 ארס בפסח הלכות סוכה או בסוכות הלכות
 פסח ע"ז יש לו שכר וזה פי' בעידנא דלא
 עסיק בה היינו שאין זה הזמן לעפ"כ מגני
 ומללי. ודו"ק היטב:
 אומר החסיד

עוד בשם הגאון הג"ל. עה"פ בשמואל
 ב' י"ב ויאמר דוד חטאתי לך' ויאמר
 נתן אל דוד גם ד' העביר חטאתך לא
 תמות. מקשה זאת נודע כי מתג הוא כמו
 להכדיל בין לשונות האומות שלשה נקודות
 אחר דבור אחד ומשמעו כי כאן חסר מקלט
 דברים אבל וד"ל וכאן בדוד מה הי' רולה
 עוד לומר שצא נתן הגביא לתוך דברו
 ונפסקה דבורו. פי' הגאון הג"ל שדוד חפץ
 עוד לומר עויתי. ופשעתי. כהילכתא. אך
 היודע תעלמות ידע כי דוד אמר זאת בכל
 כך התלהבות עוד אשר מלה אחת היחה

דברי היצר אל האדם

בקרבך. רוח תן פין חשודך פסאוו
 לחברתיך; לכה נא בני! לכה! מדוע
 זרים יהו מהדרת פניך ואתה מנגד
 תעמוד? שור נא גם אתה הוד זיך.
 שמחה וגיל פניך תמלא. עלם! היטב
 לבך בימי עלומך! שמח בחור בילדותך!
 עד לא יבאו ימי הרעה כלענה מרה.
 עוד נפשך כך. עוד רומך לא מרה;
 דבר בעתו מה טוב. כי כאיש גבורתך:

אלה מליצות פה קדוש מרן זצ"ל הרב
 רי"ם מגור זי"ע:
בני—הנה מרא: הלעושה נלבת עמך
 בזה. לכה נא איפא הביטה
 הוד יפיך. כליל תפארתך. עיניך כיונים
 על אפיקי מים. תרהיב בהם כל רואיך.
 קולותיך הסדורים תלתלים. מה נעמו!
 סבלים נפלו לך בנעימים. אהר מסך ד'

returned to the Ark, his joy was still evident but to a lesser degree. Even joy was precisely calibrated according to the *halachah*.

On the night of Simchas Torah, the "*berachos* (blessings) in the Torah" were read in the Gaon's *beis midrash*, and some years the Gaon was given the first *aliyah* even when a *kohen* was present. During the day, the Torah reading was precisely as on any other *Yom Tov*, with only five men called for *aliyos* — the fourth being given "*chasan Torah*" and the fifth "*chasan Bercishis*" and then *maffir*. In order that everyone could have an *aliyah*, many separate *minyanim* were arranged for the Torah reading. On both Shemini Atzeres and Simchas Torah, *Hallel* was sung responsively verse by verse. Only the verses "*Afafuni chevlay maves* — The pains of death encircled me ..." and "*U'vshem Hashem ekra* — Then I would invoke the name of Hashem ..." were read together so as to conclude that stanza on an uplifting note.

CONTRARY TO THE P'SAK OF RABBI MOSHE ISSERLES (the *Rema*) that the blessing over the lighting of the Chanukah lights is recited over the candle or wick added that day, the Gaon **Chanukah, Purim, and Rosh Chodesh** *paskened* that the blessing is always recited over the light closest to the doorpost. He kindled the Chanukah lamps immediately after sunset, and did not wait until after *Maariv*. And he held that if one did not light within half an hour from the time when most people have left the marketplace, he should not recite a blessing at all over the lighting. Thus on *Motzaei Shabbos* during Chanukah, the Gaon did not recite *לך נר* and lit the Chanukah lights prior to *Havdalah*.

On Purim, he began his meal immediately after *Minchah*, and the meal continued until nighttime. The Gaon ate and drank a great deal in order to fulfill the *mitzvah* of drinking until one does not know the difference between "cursed is Haman and blessed is Mordechai." Yet as soon as it was dark, he *bentched*, *davened Maariv*, and returned to his learning unaffected by the day's drinking.

The Gaon strenuously opposed the custom of writing *Megillas Esther* with the names of the ten sons of Haman in an enlarged fashion, which he felt had no source in the *Gemara* or early commentators.

On *Rosh Chodesh* night, he ordered additional candles lit in his *beis midrash*, and he wore his Shabbos hat for *davening*. He did not permit a mourner to lead either the *Maariv* or *Shacharis davening*. Only the

THE GAON HAD NUMEROUS STRINGENCIES with respect to the *mitzvah* of dwelling in a *succah*. If it was raining on the first night of the festival, he insisted on waiting all night if necessary until it was possible to eat at least an olive-sized piece of bread in the *succah* — and forbade going to sleep until the *mitzvah* had been fulfilled in case the rains stopped while one was sleeping.

In his opinion, one must recite the blessing "*leishev b'succah*" every time one enters the *succah*, even a hundred times a day.

He was extremely careful never to sleep outside of the *succah*, even the shortest of naps. The Gaon was once imprisoned during Succos for a period of a few days. He did everything possible to keep from dozing — e.g., running back and forth in his cell, holding his eyelids up by the lashes.

Every night of Succos, there was a *Simchas Beis HaShoeivah* in the Gaon's *beis midrash*. Each night had its own special songs and *Tehillim*; the Fifteen Songs of Ascent and the *mishnayos* in tractate *Succah* dealing with the *Simchas Beis HaShoeivah* were recited every night of the festival.

The Gaon opposed the long-standing Vilna custom of reciting *Selichos* on the night of Hoshanah Rabbah. The practice, he felt, diminished the joy of Succos, and in his own *beis midrash* there was a *Simchas Beis HaShoeivah* on the night of Hoshanah Rabbah. But when someone suddenly died in his house on the night of Hoshanah Rabbah, he took it as a clear sign from Heaven not to tamper with the existing custom.

Unlike many of the later authorities, the Gaon held that there is a *mitzvah d'rabbanan* (by rabbinical decree) to sleep in the *succah* on Shemini Atzeres. One year it was exceptionally cold in Vilna on Shemini Atzeres. Though the freezing temperature would have normally freed everyone of the obligation to sleep in the *succah*, the Gaon ordered his disciples to bundle up and sleep in the *succah* as a demonstration that sleeping in the *succah* on Shemini Atzeres is required.

On Simchas Torah he occupied himself completely with rejoicing and causing others to rejoice. When the *sifrei Torah* were taken from the Ark, his face, in the words of one observer, took on the luster "of a glowing flame, as he went before the procession clapping his hands and dancing and leaping with all his might." After the *sifrei Torah* were

On *erev Yom Kippur* he called to his sons and all his grandchildren and began to bless them. All present were seized with violent trembling. The next day his condition worsened and it continued to decline from day to day.

Two days before Succos, R' Shmuel Yudes, one of the leaders of the community, who brought him a beautiful *esrog* every year, came in with that year's *esrog*. But in place of the great joy that he had formerly shown upon receiving the *esrog*, the Gaon broke out in bitter tears when he grasped the *esrog* in his trembling hands.

Despite his critical condition, the Gaon gave instructions that the bed to which he was confined be brought into the *succah*. The day of his passing, the third day of *Chol HaMoed Succos*, 5558, the Gaon was awake at the first crack of dawn and asked that the Four Species be brought to him. With great joy, he made the blessing over the Four Species and waved them. Following the ancient custom of the Torah scholars of Jerusalem, he continued to hold the Four Species in his hand. This he did until the time arrived for his departure from this world.

Just before his passing, the Gaon grasped his *tzitzis* in his hand and said:

How difficult it is to leave this world. In this world for a few kopecks a person can purchase *tzitzis*, and as a reward for that simple *mitzvah* merit to experience the Divine Presence in the World to Come. But in the Upper World, he can no longer earn anything, even if he exerts all his energies.

From the elders to the children, there was virtually no male in Vilna who did not attend the Gaon's *levayah*. For *Minchah*, there was not even a *miny'an* present in the Great Synagogue of Vilna. The Gaon had requested R' Saadiah the son of R' Nosson Nota, his personal *gabbai*, to make sure that he was buried in a *kosher tallis* in contravention of the usual custom of burying the deceased in a *tallis* whose *tzitzis* have been rendered invalid. R' Saadiah, however, was not in Vilna at the moment of the Gaon's *petirah*. When he heard of the Gaon's passing, he rushed back to Vilna, but did not arrive prior to the burial, and thus the Gaon's wishes in this matter were not executed.

Hespedim were said in Vilna at the end of *shivah* by the Gaon's *mechutan*, Rabbi Avraham Danzig, and the *rav* of Zager, and in every place where Jews lived, from the tiny hamlets to the big cities.

Even among the great Chassidic leaders of the time, with whom the Gaon had waged a fierce battle *leshem shamayim*, his loss was mourned. It is said that Rebbe Levi Yitzchak of Berdichev sensed the Gaon's passing even before he was informed of it. Rabbi Shneur Zalman of Liadi, the *Ba'al HaTanya*, placed his head on a table upon learning of the Gaon's passing and remained in that position for a long time. Upon rising, he said, "I have suffered a great personal loss, for now the opposition to me will be from Heaven."

The Gaon once told his disciples that the righteous ones in the World to Come eagerly await the arrival of a *talmid chacham* who is being elevated to the Heavenly yeshiva so that they can hear his *chiddushai*

R' Shneur Zalman,
the Ba'al HaTanya